

Cetatea Cavalerilor

2023 - ANUL IULIU MAIU !

NR. 6(34) IUNIE 2023

Nr. 6 (34)/ IUNIE 2023

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

NOBILII OFIȚERI UNGURI
ÎN SERVICIUL TERITORIAL DE ORDINE - 1919

Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT

Nu putem detalia toate acele atrocități care au fost comise de către detașamentele Pronay Pál, Ostenburg-Koravek, Madary, Siebenlist, înființate încă la Seghedin, precum și de către detașamentele contele Jankovich (dincolo de Dunăre), Hajjos Iván (între Dunăre și Tisa), Rácz Kalman (dincolo de Tisa) și alte detașamente de comandamentele *teritoriale de ordine*, precum și de jandarmi, polițiști și de către trupele române de ocupație.

După ce a fost găsit *jurnalul* celui mai renumit comandant de detașament de ofițeri, Pronay Pál, care redă atrocitățile comise de detașamentul propriu, lumea și-a explicat cruzimea comportamentului de ocupant *fără milă* al nobilului ofițer maghiar. Conform jurnalului, acest detașament a „*măcelărit peste o mie de oameni* (unguri și evrei de pe teritoriul Ungariei!), *a bătut mai multe sute, sau chiar mai multe mii de argați de la domeniile grofilor, a chinuit și jefuit sute de evrei și revoluționari unguri*”¹ (subl. ns. – C.M.).

Atrocitățile detașamentului de ofițeri nr.1.

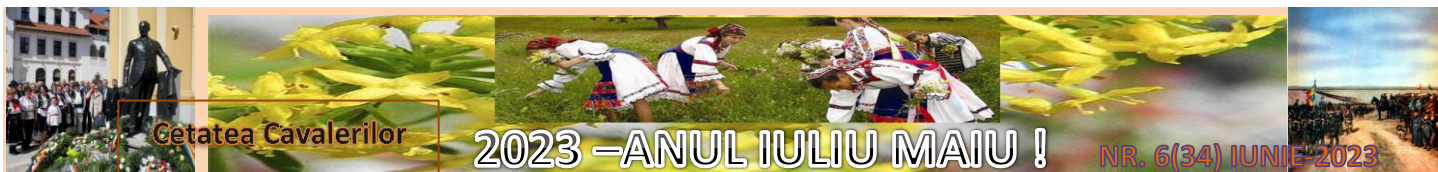
Detașamentul lui Pronay a pornit, la 4 august 1919, în zori, din Seghedin, trupele sale au fost lăsate să treacă de către paza franceză, care a blocat drumul, să treacă tisa la Dorozsma. De aici, cele patru plutoane ale detașamentului, au pornit în direcții diferite. Pronay Pál a plecat cu plutonul al 2-lea, ajungând la Szaymaz, și au asediat cu armele comuna. Aici „*în afara celor care au căzut în lupte, au mai fost spânzurați, sub pretextul stării de asediu, încă vreo zece*”². Aceasta a fost lupta care aproape că nu a avut un adversar care să se apere înarmat, deoarece Pronay nu a avut nici o pierdere: Câți oameni au fost măcelăriți în timpul „luptelor” nu se arată în jurnal. Plecând de la Szaymaz cu trenul, au ajuns încă în după amiaza aceleiași zile la Kistelko. Auzind de sângerările de la Szaymaz, oamenii puterii sfaturilor s-au refugiat, astfel că ei au găsit numai „mici vinovați”, care au fost crunt bătuți cu ciomege, un rol important l-a avut și știrea că se apropie o companie română de cavalerie la Kistelke. Reinstalând „vechea avangardă”, ungurii au plecat cu mașini rechiziționate la Kishunmajsa. Acolo s-a întâlnit cu o companie românească, în urma căruia fapt Pronay a schimbat direcția traseului și cu plutonul său *în pași forțați* nu la Kiskörös, ci la Solt. „*Și aici i-au prins pe vinovați - scrie Pronay - și am organizat cu ajutorul notarului și câțiva jandarmi paza comunei*”. Îi părea rău că nu a avut timp pentru a face și o „mică curățire” cum ar fi dorit-o și conformă cu dispozițiile primite, din cauza că trupele românești se apropiau repede și „*am fugit de ei într-o asemenea regiune unde ei încă nu sunt*” - mărturisește în jurnal.

La 2 august 1919, Pronay a traversat împreună cu plutonul său (pe pontoane) Dunărea, la Dunaföldvár. „*La traversare unii instigatori comuniști - scria el - s-au comportat obraznic, dar le-am, venit curând și lor de hac*”. Nu relatează ce s-a întâmplat în Solton cu cei arestați și cu „răzvrățiți comuniști”, dar este sigur că și aceștia, au fost măcelăriți, cel puțin cu câți a venit în contact. „Vinovații” au fost prinși și în Dunaföldvár. Scrie cu un cinism impertinent că „*primii au fost spânzurați, tatăl cu fiul lui, pe lampa din fața farmaciei*”, apoi „*încă câțiva teroriști de evrei*” au fost agățați în ștreang.

Toate acestea au fost înfăptuite de către unul din plutoanele, probabil cel mai feroce, al detașamentului Pronay. Nu se poate stabili cu exactitate, dacă au fost uciși 60 sau 80 de oameni în câteva zile. Cu siguranță că

¹ Nemes Dezso, *Az ellenforradalom története Magyarországon 1919-1920*, Akadémiai Kiadó, 1962, p. 91-92

² Textele dintre ghilimele sunt reproduse din jurnalul lui Pronay.

Getatea Cavalerilor

2023 - ANUL IULIU MAIU !

NR. 6(34) Iunie 2023

acest număr crește cu ceva, dacă luăm în considerare și „activitatea plutoanelor 3 și 4”, ale căror „activități” nu erau *deranjate* (fugărite) de români. Și toate acestea sunt crime comise de o singură companie de ofițeri împotriva propriei populații bolșevizate de politica undurească.

La Földvár, Pronay a chemat al treilea pluton din Pakés și a pornit mai departe prin Előszálás spre Céce. Oamenii fugeau din calea lui. Membrii ai detașamentului au început să scotocească prin tarlăua de porumb după oamenii care s-au ascuns și câțiva „*au fost împușcați pe loc, în câmp*”, scrie Pronay, pentru că în ambele localități a trebuit să facă ordine, atât în comună cât și pe domeniile grofilor, între argații răzvrățiți, pe care i-a adus la ascultare cu lovituri de ciomege. „*Scopul meu era ca în primul rând pe domenii să restabilesc bunele relații dintre moșieri și argați*”.

Grofii erau foarte mulțumiți de activitatea detașamentului. Szluha Dénes, din Céce, de pildă, l-a primit ca pe un oaspete în onoarea căruia „*a dat o mare cină pentru toți ofițerii, la care au participat și toți grofii din jur, petrecere terminată în zori*”, mărturisea Pronay cu stisfație în jurnalul său. Trei plutoane, din patru, s-au reunit la Szekszard, al căror efective au ajuns la 3-400 ofițeri, din care 120 la plutonul doi. La Simontornya s-au întâlnit cu alt detașament condus de căpitanul Rudy Jozsef, care l-a informat pe Pronay cine erau „*comuniștii expuși sub regimul sovietic. I-am arestat pe loc și spânzurat pe cel mai apropiat salcâm*”. Plutonul 4 l-a luat „*prizonier pe Zay Miklos, locotenent de cavalerie, renumit ofițer comunist, cu încă câțiva tovarăși de-ai lui, care se ascundeau. Execuția lor a avut loc pe malul râului Sio, în fața fermei domeniului*”.

Pronay a trimis o grupă pe moșia baronului Jeszensky Andor și în vecinătatea acesteia ca să „*vindece*” chestiunile reclamate de proprietari. Apoi a dislocat trupele sale la Uzor și Enyinge la „*contele Szechenyi Jozsef care s-a prezentat la mine pentru servicii, m-a rugat să plec la Enyge, deoarece acolo locuia bunicul lui, excelența sa Csekonics Endre, și comuniștii nu-l lăsau în liniște pe bătrânul în jur de 80 de ani. Mai mult chiar și servitorii lui se comportau fără recunoștință și în mod rușinos. Deci, am plecat în această comună ca să-i pedepsesc pe aceștia și pe alții, deoarece era treabă destulă. În prima jumătate de oră au fost spânzurați pe un copac în curtea cârciumii cinci comuniști. Valetul bătrânului conte, a primit numai 100 lovituri, că era să moară din acestea, și pentru că contele personal a cerut să nu-i fac nimic*”. Despre celelalte pedepse nu mai vorbește în jurnalul său Pronay.

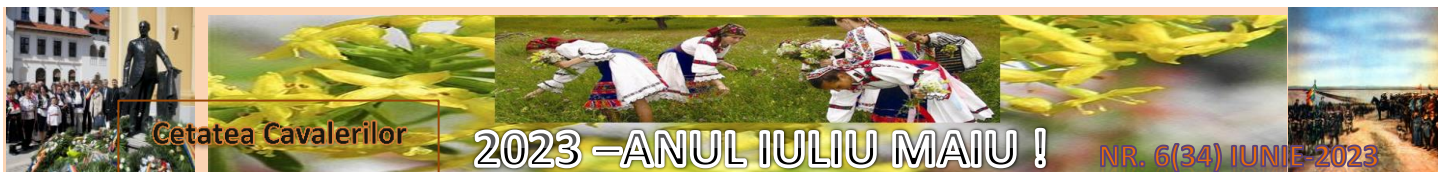
La Lepseny comuniștii au fost prinși, băgați în hambar și apoi omorâți. Cu cinism, Pronay consemnează: „*Bătrânii stejari din curtea fermei, ar putea să povestească multe despre acestea*”. Din Slopseny detașamentul a mers prin Balatonjar, Csajag, Kungos, Berhida, Peremarton la Usko. „*Pe drum am adunat peste tot pe teroriști, ce se ascundeau, pe care i-am spânzurat pe unde am apucat, pe copacii de pe marginea drumului, pentru a da un exemplu, ca să se îngrozească. Am umplut și casieria detașamentului, din rechiziții, având o sumă suficientă de bani pentru fiecare ofițer câte 1.000 de coroane*”.

Detașamentul a plecat apoi la Ujmajor. În regiunea Siofok au arestat câțiva oameni, care fugind din fața detașamentului s-au ascuns în porumb și prin câpițe. Despre soarta lor și a celorlalți arestați Pronay scrie astfel: „*atât ei cât și alți comuniști și evrei au fost interogați și spânzurați la Ujmajor*”. Deoarece la Siofok, în prejma Comandamentului Suprem a lui Horthy, instalat acolo, se aflau și detașamentele lui Ostenburg, Siebenlist și contele Jankovich, detașamentul lui Pronay s-a reîntors la Kaposvár. Primit cu indignare în localitate, a arestat câțiva revoluționari, pe alții i-a luat din închisoare apoi s-a retras la moșia contelui Somosch László din Szarkavár. Acolo o contesă a încercat să-l domolească ceea ce nu a fost pe placul său. I-a răspuns contesei indignat „*am arătat necesitatea acestor măsuri deosebit de severe, din care vor trage foloase direct grofii și producătorii*”. La cererea cetățenilor un avocat evreu a fost eliberat dar pe drum, pentru că a încercat să scape, a fost împușcat.

De la Szarkavár detașamentul a plecat spre Marcal, unde contele Szecheny József se plânga împotriva argaților care, instigați de comuniști, sabotau. Cele 30 de persoane aflate internate în închisoarea prim-preturii din localitate au fost „*judicate populare*” și omorâte în bătaie. Pronay spune în jurnal că însuși proprietarul a identificat 15 evrei pentru a fi spânzurați.

Despre cine au fost *unii și alții*, cum i-a numit Pronay, rezulta dintr-o depozitie făcută mai târziu de un supraviețuitor: Gold Márton. Comuniștii, dar și necomuniștii, au fost adunați și arestați, circa 200 persoane, de către jandarmii unguri. Domnii și conducătorii comunei au dat conducerea pe mâna lui Pronay, deoarece chiar fiul contelui din localitate era în subordinea acestuia, fapt pentru care și sosirea fusese făcută la cererea acestuia. „*El a primit această trupă de criminali într-o trăsură cu patru cai, în port unguresc de gală, cu o delegație sărbătorească, apoi ținând adunări populare instigatoare unii conducători comunalii au ținut judecată pentru a hotărâ soarta celor arestați*”. Deținuții au fost puși la dispoziția oamenilor lui Pronay, care i-au torturat groaznic. „*Unora li s-a jupuit pielea de pe cap, au fost arși, alți bătuți cu măciuci cu noduri, încât și cei ce*

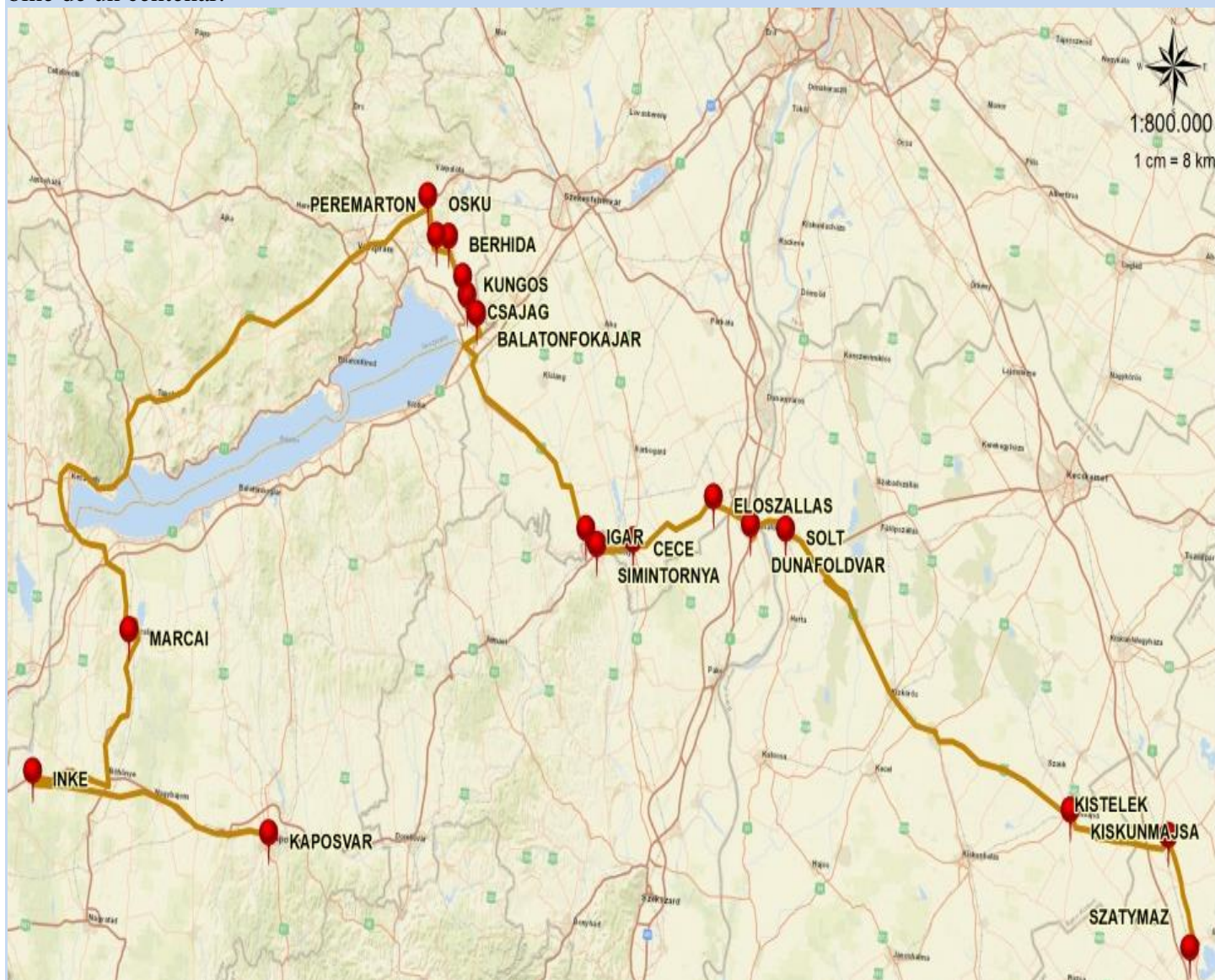

asistase au avut nevoie de timp îndelungat ca să-și revină”, avea să declare Gold Márton. Cei ce au scăpat cu fuga, ori au fost torturați cu bătaia, au depus mărturie ulterior despre cruzimea acelor zile, „iar 16 au fost spânzurați de castanul din curtea închisorii”. Alți 3 schingiuți în grajdul contelui, din care 2 omorâți, iar unul a reușit să fugă. Șase martori au fost omorâți în pădurea Inke, alții legați de coada calului târați pe un traseu lung. Depoziția lui Gold Márton identifică 24 comuniști din Mercal. Pe lista recompusă de acesta figurau 14 catolici, un fierar, doi croitori, un tâmplar, 3 constructori, 3 agricultori, un învățător și un capelan. Pe listă mai erau 2 reformați și 3 evrei.

Detașamentul a mai făcut „curățenie”, cum malițios scrie Pronay, în drum spre Imke, Bereny și pe moșia grofului Inkey Pál, la ferma căruia s-au cazat. Cei mai puțin „vinovați”, după cum fusese judecați, au scăpat cu bătaie zdravă, iar pe „ceilalți i-am spânzurat de dudul din fața școlii”. Apoi, au plecat din Berény prin Kaposvár la Topon. În gara Kaposvár au dezarmat un tren blindat pe motiv că ostașii nu prezentau suficientă încredere. Acel episod Pronay îl descrie astfel: „acel tren a funcționat minunat..., ostașii au alimentat cazanul cu câțiva evrei comuniști care se refugiau. Mirosul acestora a năpădit în asemenea măsură gara încât trenul a trebuit să fie scos departe de oraș”.

După intrarea lui Horthy în Budapesta detașamentul Pronay s-a pus la dispoziția sa și a „activat” după cum știa. Și în timp ce armata descompusă se retrăgea în dezordine, detașamente de ofițeri în numele *Patriei* instaurau ordinea în Ungaria.

Câtă deosebire între atitudinea acestora și purtarea ostașului român ocupant din nevoie la Budapesta! Oricine, cât de cât informat, poate să-și formeze o părere despre acele ciudate timpuri, de care ne desparte mai bine de un centenar.

Concepție hartă: col.dr. Constantin Moșincat - Grafică: col. ing. Gheorghe Nedelcu